

נחשון הראשון

וַיְהִי הַמִּקְרִיב בַּיּוֹם הַרְאִשׁוֹן אֶת קָרְבָּנוֹ נְחֹשֶׁן בֶּן עֲמִינָדָב לְמִטֵּה יְהוּדָה: (במדבר ז יב).¹

במדבר רבה י כא פרשת נשא – כיצד הקריבו הנשיאים²

"וַיִּקְרִיבו הַנְּשָׂאִים אֶת חֲנֻפֵּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַפְּסֻחַ אֹתוֹ" (במדבר ז י) - מגיד הכתוב שכשם שהתנדבו הנשיאים למלאכת המשכן, כך התנדבו לחנוכת המזבח.³

"ויקריבו הנשיאים את קרבנם לפני המזבח" (שם) - באו ועמדו לפני המזבח ולא קבל מהם משה, עד שנאמר לו מפי הקב"ה: "יקריבו את קרבנם לחנוכת המזבח" (שם יא). ועדיין לא היה משה יודע כיצד יקריבו: אם למסעות אם לתולדות?⁴ עד שנאמר לו מפי הקב"ה: יקריבו אותם למסעות. ועדיין לא היה משה יודע כיצד יקריבו: אם כולם כאחד, אם כל אחד ואחד יומו? עד שנאמר לו מפי הקב"ה: כל אחד ואחד יומו, שנאמר: "נשיא אחד ליום, נשיא אחד ליום" (שם). והלא נשיאים היו מתנדבים ולא הדיוטות, ומה תלמוד לומר: נשיא אחד ליום?⁵ לפי שהיה נחשון מלך והוא הקריב תחילה, לא יאמר: הואיל והקרבתי תחילה, אקריב עם כל אחד ואחד ביומו, לכך נאמר: "נשיא אחד ליום".⁶

ויש אומרים: בשעה שאמר לו הקב"ה למשה: "נשיא אחד ליום", אמר להם משה לנשיאים: לכולכם אמר לי הקב"ה שתקריבו, אבל לא נאמר לי מי יקריב ראשון. נתנו עיניהם בנחשון: זה קידש שמו של הקב"ה על הים, זה ראוי להוריד את השכינה והוא יקריב ראשון לכולם. וכן עשה, זהו שכתוב: "ויהי המקריב ביום הראשון ... נחשון".⁷

שם פרשה יג סוף סימן ד – קפיצת נחשון

א"ר יהודה בר' אלעאי: כשעמדו ישראל על הים, היו השבטים מדיינים אלה עם אלה. זה אומר: אני יורד תחילה וזה אומר אני יורד תחילה.⁸ קפץ נחשון לתוך גלי הים וירד, ועליו אמר דוד: "הושיעני אלהים כי באו מים עד

¹ הוא היום הראשון, הוא היום השמיני, כפי שמסביר מדרש במדבר רבה (יג ב) בפרשתנו: "היה רבי יוסי אומר: אימתי התחילו מילואים? ב"ג באדר. ובא' בניסן שלמו ימי המילואים. וכל ז' ימי המילואים היה משה מעמיד את המשכן וכל בוקר ובוקר מקריב קרבנותיו עליו ומפרקו. בשמיני העמידו ולא פירקו ... ואותו יום שמיני אחד בשבת היה וראש חדש של ניסן היה". ראו גם רש"י על הפסוק בפרשתנו וכן כל המדרשים על "עשר עטרות נטל אותו היום". ובפנ האישי, ראו ספרי זוטא פרק ז: "באותו היום ראתה אלישבע בת עמינדב ארבע שמחות ואבל אחד: ראתה יבמה מלך, אחיה נשיא, בעלה כהן גדול, שני בניה סגני כהונה. ואבל אחד על שני בניה". וכבר הרחבנו לדון ביום זה בדברינו [אחד בניסן](#) בפרשת החודש ובדברינו [ויהי ביום השמיני](#) בפרשת שמיני. והפעם רצוננו להתעכב על נחשון, הנשיא הראשון שנבחר להקריב את קרבנותיו בו ביום.

² מדרש במדבר רבה לפרשות במדבר נשא, הוא מדרש פרשני מאוחר, כמעין אסופה, השואב ממדרשים קדומים לו כגון ספרי במדבר. [ראו מבוא למדרש באתר מחלקי המים](#).

³ ראו ביקורת על הנשיאים שבמלאכת המשכן אחרו להתנדב: ספרי במדבר פסקא מה בפרשתנו (מובא ברש"י שמות לה כז): "ר' נתן אומר: וכי מה ראו נשיאים להתנדב לכתחילה כאן ובמלאכת המשכן לא נתנדבו בתחילה? אלא כך אמרו נשיאים: יתנדבו ציבור מה שמתנדבים, ומה שמחסרים הן אנו משלימים. כיון שראו נשיאים שהשלימו ציבור את הכל, שנאמר: והמלאכה היתה דים (שמות לו ז), אמרו הנשיאים: מה עלינו לעשות? - והנשיאים הביאו את אבני השוהם. לכך התנדבו כאן תחילה".

⁴ היינו, האם לפי סדר תולדות השבטים בפרשת ויצא, כפי שהוא למשל באבני החושן (ראו דברינו [ונשא אהרון את שמות בני ישראל](#) בפרשת תצוה), או כסדר המחנות והמסעות שקראנו בפרשת במדבר בשבת שעברה.

⁵ למה צריך לחזור ולהדגיש, הן בפסוקים הכלליים והן בפסוקים של כל נשיא ונשיא, שמדובר בנשיאים?

⁶ עד כאן ציטוט די מדויק של מדרש ספרי במדבר פרשת נשא פסקא מז והצגת המלוכה של נחשון, של שבט יהודה, אבל עם מגבלה של הכרה בערך ראשי השבטים – הנשיאים, מעין שלטון מלוכה המכיר בכוחם של הברונים והאצילים, ראשי הנפות והמחוזות. ראשון בין שווים. וכבר עמדו הפרשנים והמדרשים על כך שבפסוק שלנו נשמטה המילה "נשיא", בעוד שהיא מופיעה בכל שאר אחד עשר הנשיאים כגון: "ביום השני הקריב נתנאל בן צוער נשיא יששכר", "ביום השלישי נשיא לבני זבולן אליאב בן חלף" וכו'. נחשון איננו ככל הנשיאים, הוא מלך. אמנם בדין "אשר נשיא יחטא" אומרת הגמרא בהוריות י ע"א: "איזהו נשיא? זה מלך" אבל כאן מדובר בנשיאי ראשי השבטים. נשיא בספר ויקרא איננו נשיא בספר במדבר. ועוד נחזור למלוכה להלן.

⁷ תוספת זו של המדרש, "יש אומרים", מציגה שני מוטיבים: האחד, הרוח הטובה וההסכמה בין האחים מי ראוי להקריב ראשון. קבלת אדנותו של יהודה אולי עוד מימי פרשת ויגש וסיפור יוסף ואחיו – "מטרף בני עלית". נראה כאילו משה מעמיד אותם במבחן, כיצד יחליטו מי יקריב ראשון, והם (כולל בני יוסף!) עומדים בו בכבוד. ראו המשך המדרש שם בפרשה יג סימן ב: "אָקְלוּ רַעִים - אלו הנשיאים. א"ר שמעון בן יוסינה: למה קרא לנשיאים רעים? שמכיון שהיה אחד מהם מקריב קרבן וקרבו מתקבל, היה עושה יום טוב לאוהביו לרעיו ולקרוביו. שתו ושכרו דודים - אלו הנשיאים. למה קרי להו דודים? שהיו דודים אלו לאלו". ובסימן ח שם חזרה לברכת יעקב ובניו: "כולך יפה רעיתי - מדבר בשבטים ... אף על פי שבירך את השבטים האחרונים וקנתר לראשונים, אלא חזר וברכם שנאמר (בראשית מט): כל אלה שבטי ישראל שנים עשר וגו' - עשה אותם יונקים זה מזה" (ראו דברינו [על קריאת שמע ויגילי הקץ בברכת יעקב בפרשת ויחי](#)). ואת המוטיב השני, נראה במדרש הסמוך.

⁸ אמרו ודברו, אבל לא עשו. אבל להלן במכילתא כתוב: איני ולא אני: "זה אומר איני יורד תחילה וזה אומר אני יורד תחילה". ובגמרא בסוטה לו אכן שתי דעות, אם השבטים רבו מי יורד לים ראשון או מי אינו מוכן לרדת לים ראשון. הבדל קטן של י"ד זעירא. וכל זה שייך לנושא אחר, עליו דנו בדברינו [מי ירד לים תחילה](#) שבביעי של פסח.

נפש" (תהלים סט ב). אמר הקב"ה למשה: יְדִידִי שׁוֹקֵע בַּיָּם וְאַתָּה מִתְפַּלֵּל?!⁹ "דבר אל בני ישראל ויסעו" (שמות יד טו), הוי: "נודע ביהודה אלהים"¹⁰ ולפיכך הגדיל הקב"ה שמו של נחשון בישראל שזכה להקריב ראשון, שנאמר: "ויהי המקריב ביום ראשון", הוי: "בישראל גדול שמו"¹¹.

שם פרשה יג סוף סימן ח – שנחשון לא יתגאה

"כולך יפה רעיתי" (שיר השירים ד ז) ... מדבר בנשיאי השבטים. בעת שהקריבו לחנוכת המזבח, לא הקריבו כולם ביום אחד, אלא כל אחד ואחד יומו, כמו שאתה אומר: "נשיא אחד ליום, נשיא אחד ליום יקריבו את קרבנם לחנוכת המזבח" (במדבר ז א). יכול מי שהקריב ראשון הוא היה חביב יותר, ויהודה שהקריב תחילה הוא יהיה חביב מכולם? לכך א"ר חלבו: בכל השבטים כתיב: "קרבנו", "קרבנו"¹² ובנשיא יהודה כתוב: "וקרבנו" אתמהא! הוא הקריב ראשון ואמר "וקרבנו"¹³ לא היה צריך לומר כן, אלא הראשון - "קרבנו" והאחרונים - "וקרבנו". למה כן? א"ר ברכיה הכהן ברבי: בשביל יהודה שהקריב ראשון. שאם בא להתגאות על אחיו ולומר אני מכובד מכם שאני הקרבת תחילה, הם משיבים אותו ואומרים לו: אתה הוא שהקרבת אחרון, שכך כתוב "וקרבנו" - עשה אותך טפלה לאחריך, הוי: "כולך יפה רעיתי ומום אין בך"¹⁴.

פסיקתא רבתי פסקא ז ויהי המקריב – בזכות יהודה שהשפיל עצמו¹⁵

"נְאֻת אָדָם תִּשְׁפִּילָנוּ וְשִׁפְל רִיחַ יִתְמַךְ כְּבוֹד" (משלי כט כג) ... זה יהודה שהשפיל עצמו לפני יוסף בשביל בנימין: "ידבר נא עבדך באזני אדני" (בראשית מד יח), "ועתה ישב נא עבדך תחת הנער" (שם שם לג). א"ר ברכיה בשם ר' לוי: אמר לו הקב"ה: אתה השפלת עצמך לפני אחיך הקטן ממך בשביל אחיך הקטן שבקטן הימד, חייך שיוקם המשכן ויבואו השבטים להקריב קרבנות, אין אדם מקריב ראשון לפניך. הריני חולק לך כבוד ואתה מקריב ראשון: "ויהי המקריב ביום הראשון נחשון בן עמינדב למטה יהודה". הוי: "ושפל רוח יתמוך כבוד"¹⁶.

מכילתא דרבי ישמעאל בשלח מסכתא דזויהי פרשה ה -

כבר היה ר' טרפון וזקנים יושבין בצלו של שובך של יבנה ונשאלה שאלה זו לפנייהם. אמרו לו: למדנו רבינו באי זו זכות זכה יהודה למלכות? אמר להם רבי טרפון: אָמְרוּ אֶתְּם. אמרו: בזכות שאמר: "מה בצע כי נהרוג את אחינו" (בראשית לז כו) שהצילו ממיתה. אמר להם: דייה להצלה שתעמוד ותכפר על המכירה ... או בזכות שאמר: "ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני" (בראשית לח כו). אמר להם: דייה להודאה שתכפר על הביאה. או

⁹ ידידי בלשון יחיד, נחשון שקפץ לים כפה כביכול על הקב"ה שיעגור במשה שיפסיק להתפלל ויעשה מעשה. ראו דברינו [ואתה הרם את מטעך ונטה את ירך](#) בפרשת בשלח. ויש כאן אולי גם נוספת על "[מעשה ידי טובעים בים](#)" – ידידי נחשון טובע בים ואתה עומד ומתפלל?

¹⁰ תהלים עו ב: "נודע ביהודה אלהים בְּיִשְׂרָאֵל גְּדוֹל שְׁמוֹ", הוא הפסוק שהמדרש דורש שם באריכות ובריבוי פנים ודרשות. כפשוטו, הכוונה שבני יהודה מספרים ומפרסמים את מעשי ה' ונפלאותיו (ראו דעת מקרא והפרשנים שם). אבל הדרשן (כדרכו) הופך את סדר המילים: הקב"ה מפרסם ומודיע לכל את מעשיו של יהודה.

¹¹ המוטיב השני הוא הוא ירדת נחשון ראשון לים. ראו בסימן ז להלן: "נחשון בן עמינדב למטה יהודה - למה נקרא שמו נחשון? על שם שירד תחלה לנחשול שבים. אמר רבי שמעון בן יוחאי אמר הקב"ה למשה: מי שקידש את שמי בים הוא יקריב תחילה וזה היה נחשון". ובפסיקתא רבתי פסקא ז - ויהי המקריב: "למה נחשון הקריב ראשון? מפני שקידש שמו של הקב"ה וירד בנחשולו של ים תחילה". נחשון = נחשול = נחוש ומחושל (לא נחשל). ראו דרשה זו גם בגמרא סוטה לז ע"א (המבוססת על מכילתא פרשת בשלח) ושם הסיום הוא: "לפיכך זכה יהודה לעשות ממשלה בישראל, שנאמר: היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו. מה טעם היתה יהודה לקדשו וישראל ממשלותיו? משום דהים ראה וינוס". מה שמביא אותנו לעניין המלכות של יהודה שראינו בקצרה לעיל ונראה גם בהמשך. ולעצם הירידה לים, ראו כאמור דברינו [מי ירד לים תחילה](#) בשביעי של פסח.

¹² בלי וא"ו החיבור. כמילה עצמאית.

¹³ לאן מתחברת וא"ו החיבור של "וקרבנו" של נחשון שהוא הנשיא הראשון.

¹⁴ מדרשים אחרים, בהמשך במדבר רבה שם ואחרים, מציעים הסברים מרוככים יותר לוא"ו של "וקרבנו" של נחשון, החל משישה דברים שנתחדשו באותו היום בעולם וכלה בשישה דברים שעתידי המשיח, בן נחשון להחזיר לעולם (ראו סימנים ט-יב שם). אבל מדרש זה "אינו עושה הנחות" לנחשון ולשבט יהודה ומצביע על הסכנה שמי שהיום הוא ראשון ועובר חלוץ לפני המחנה, ינסה מחר לנכס את ראשוניותו ולהתגאות על הבאים אחריו. באופן מרוכך יותר אך באותו כיוון ראינו במדרש בו פתחנו: "לפי שהיה נחשון מלך והוא הקריב תחילה, לא יאמר: הואיל והקרבתי תחילה, אקריב עם כל אחד ואחד ביומו, לכך נאמר: נשיא אחד ליום".

¹⁵ הרבינו לצטט ממדרש במדבר רבה בפרשתנו ומן הראוי להזכיר שמדרש פסיקתא רבתי מקדיש פסקא מיוחד לנחשון הראשון!

¹⁶ ובמדרש אגדה (בבב) במדבר פרק ז: "וקרבנו קערת כסף. ולמה נאמר בכולם קרבנו ובנחשון שהיה ראשון נאמר וקרבנו כאילו היה טפל לאחרים? שהוא לכל אחד ואחד ראשון. ומה טעם שלא נקרא נחשון נשיא כמו שנקראו כולם נשיאים שהקריבו אחריו? כי הקב"ה אוהב השפל ושונא את הגאווה, שנאמר: כי רם ה' ושפל יראה (תהלים קלח ו), לפיכך הקריב בראשונה". האם נוכל לחבר מדרש זה עם המדרש הקודם בו השבטים משיבים ליהודה שלא יתגאה עליהם? ואולי גם לחבר את שניהם עם המדרש הראשון שנשיאי השבטים האחרים פרגנו לנחשון שיקריב ראשון? אפשר שכל מדרש עומד לעצמו ואפשר לנסות לחרוז אותם במשיחה אחת. ראו שיר השירים רבה א ב (בתרגום שלנו): "יש מי שיועד לחרוז ולא יודע לקדוח, ויש שיועד לקדוח ולא יודע לחרוז".

בזכות מה, בזכות שאמר: "ישב נא עבדך תחת הנער" (בראשית מד לג). אמר להם: מצינו בכל מקום שהקרב משלם.¹⁷

אמרו לו: רבי, למדנו באי זו זכות זכה יהודה למלכות! אמר להם: כשעמדו שבטים על הים זה אומר איני יורד תחילה וזה אומר איני יורד תחילה... קפץ נחשון בן עמינדב ושבטו אחריו לתוך גלי הים. לפיכך זכה למלכות, שנאמר: "בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לועז היתה יהודה לקדשו" (תהלים קיד ב), לכך: "ישראל ממשלותיו". אמר להם הקב"ה: מי שקידש שמי על הים, יבוא וימשול על ישראל. והודו לו הזקנים לרבי טרפון.¹⁸

יברככם ה' כולכם וישמרכם
יאר ה' פניו אליכם ואל ביתכם ויחונכם
ישא ה' פניו אליכם ואל כולנו ויברכנו בשלום

שבת שלום
מחלקי המים

מים אחרונים: לכאורה, ניתנה המלוכה ליהודה כבר בברכת יעקב: "לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו". מה למדנו מדרשות אלה? שהבטחה ונבואה בלבד אינן מספיקות (ראו דברינו [אין הבטחה לצדיק בעולם הזה](#) בפרשת ויצא). אדם צריך לעשות מעשה על מנת להראות שהוא ראוי להבטחה/נבואה שנאמרה עליו ולגרום להגשמתה.

¹⁷ עד כאן ניסיונות התלמידים להשיב על שאלתו של ר' טרפון.

¹⁸ ראו מקבילה בתוספתא מסכת ברכות פרק ד הלכה יח ושם רבי עקיבא חולק על שיטת ר' טרפון: "מעשה בארבעה זקנים שהיו יושבין בבית שער של ר' יהושע: אלעזר בן מתיה וחנניא בן כינאי ושמעון בן עזאי ושמעון התימני. והיו עסוקין במה ששנה להם ר' עקיבא: מפני מה זכה יהודה למלכות? מפני שהודה בתמר". ובהמשך שם, שיטת ר' טרפון. בכך באנו לנושא הנכבד מפני מה זכה יהודה למלכות שכבר נגענו בו בעקיפין מספר פעמים ובע"ה, בפרשת ויחי הבעל"ט כעת כולנו חיים, נזכה להשלימו. לעניינינו, ראינו כבר במספר מקומות לעיל שקפיצת נחשון לים לא רק זיכתה אותו להיות המקריב הראשון, אלא גם למלוכה. או לפחות להיות ראשון בין שווים. והשמטת "נשיא" משמו, בפסוק הפותח בראש דברינו, מתפרשת למעליותא ולא לגריעותא, שכן אין לכנות מלך בשם נשיא (ראו הערה 6 לעיל). וכאן הדברים כתובים במפורש. ועד שנגיע לפרשת ויחי, הרי לנו עוד "מדרש קטן" במדרש במדבר רבה פרשה יג ממנה לקחנו את עיקר דרשותינו: "כל השבטים לא הנהיגו שררה במצרים, ראובן ושמעון ולוי הנהיגו שררה במצרים. מת ראובן, נתנו שררה לשמעון. מת שמעון, נתנו שררה ללוי. מת לוי, בקשו לתת שררה ליהודה ויצאת בת קול ואמרה להם: הניחו אותה עד שיגיע זמנה. אימתי הגיע זמנה? לאחר מיתתו של יהושע: ויהי אחרי מות יהושע וישאלו וגו' ויאמר ה' יהודה יעלה וגו' (שופטים א'). גם אם זכה יהודה למלכות בשל מעשיו בספרים בראשית ושמות, "אין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלוא הנימא" (תענית ה ב, ברכות מח ב ועוד). שעתה של מלכות יהודה תגיע בזמנה, לאחר ראובן, שמעון ולוי שבמדרש. ואנו נוסיף גם לאחר מלכות יוסף (שאול)! שהרי עפ"י מדרשים רבים בהם עסקנו בדברינו [מי ירד לים תחילה](#), בנימין קפץ לים ביחד עם נחשון ואפילו קצת לפניו. ויהודה ש"ערב את הנער" קפץ אחריו. ראו דברינו שם.